

Galeasefører og meget mere i Grønland

Frede Bak, der i særlig grad har beskæftiget sig med Læsø og øens indbyggere og leveret artikler derom til flere årbøger, har også tidligere skrevet artikler til Handels- og Søfartsmuseets årbøger om grønlandske emner. For nogle år siden stiftede han bekendtskab med Christian Niensens dagbog fra Grønland, hvorfra han brugte enkelte optegnelser i sin historie om sin morfar, der var styrmand i KGH. Nu har forfatteren atter haft fat i dagbogen, og det er der kommet efterfølgende artikel ud af.

Dagbøger har ofte inspireret skribenter til spændende, dramatiske, glædelige eller sørgelige beretninger om mennesker og tildragelser under hjemlige eller fremmede himmelstrøg. Sådanne dagbøger er i mange tilfælde skrevet af kendte personer med en vis boglig baggrund og skriftlig formåen. Der er imidlertid undtagelser for så vidt angår det kendte, bogligheden, skrivekunsten og længden af daglige noteringer.

Den historie, som nu fortælles, er hentet fra en sådan undtagelse. Handlingen er hovedsagelig henlagt til Grønland, mens slutningen foregår på Læsø. Hele forløbet afvikles i tiden fra 1888 til 1914, hvoraf de sidste år beskriver en pensionisttilværelse på øen i det nordlige Kattegat.

Dagbogens forfatter hedder Christian Nielsen. Han blev født den 14. juli 1849 i Flade Sogn lige syd for Frederikshavn. 39 år gammel møder vi ham i Julianehåb i Grønland, hvor han er fører på galeasen EMMA, og hvor han den 2. august 1888 tager en dagbog i brug. Han skriver følgende:

“Vinden SO, storm, lastede om formiddagen og om eftermiddagen, førte en trosse ind på Kastelspynten og en ditto agter fra BB side.”

Så mange var ordene den torsdag i august 1888. De følgende dages, måneders og års dagbogsnotater er med få undtagelser af nogenlunde samme længde. Men da dagbogen føres over en periode på godt 20 år, er det muligt at tegne et billede af et menneskeliv, som ikke ret mange har gennemlevet det.

Galeaseføreren

Christian Nielsen bliver af slægtninge og andre, der har hørt om han, omtalt som galeasefører, og selv brugte han samme stillingsbetegnelse, fx på første blad i den dagbog, som han påbegyndte i 1888.

Den Kongelige Grønlandske Handel (KGH) var Chr. Niensens arbejdsgiver og galeasen EMMA det skib, han skulle føre og i øvrigt passe og pleje. EMMA havde hjemsted i Juli-

Christian Nielsen i sin stue i Julianehaab.

(Foto Læsø Museum og Lokalhistorisk Arkiv)

Christian Nielsen in his living room in Julianehaab.

(Photo Læsø Museum and Local Historic Archives)

anehåb, hvor også Chr. Nielsen boede i de år, han arbejdede og opholdt sig i Grønland. Meningen med Chr. Niensens og EMMAs tilstedeværelse i Grønland var af vital betydning for forsyningsikkerheden og KGHs handelsvirksomhed. I sommerhalvåret ankom skibene fra Danmark fra KGHs plads i København med alle de varer og materialer, som var nødvendige for at få det grønlandske samfund til at fungere, således som de danske myndighe-

der ville det. KGHs skibe fra Danmark kunne imidlertid kun komme ind til de store bosættelser som fx Julianehåb. Der boede dog mange mennesker uden for Julianehåb, og derude skulle beboerne også have forsyninger. Det var her EMMA kom ind i billedet. Chr. Niensens opgave var at sejle forsyninger videre fra Julianehåb og ud til alle udstederne i distriktet.

Når der tales om forsyninger, så er der tale om alt, hvad der er brug for til hverdag og fest, til arbejde og fritid. Kul, træ, søm, sukker, tobak, kugler og krudt, papir, blæk, metervarer, konfektion – for blot at nævne et par varegrupper fra sortimentet.

Det med forsyningerne var Chr. Niensens ene vigtige opgave. Den anden nok så betydningsfulde var at bringe grønlandske produkter fra udstederne til Julianehåb, så det, grønlænderne havde samlet eller fremstillet og solgt til KGH, kunne blive sejlet til København med KGHs store skibe.

EMMA var et sejlskib, og kom Chr. Nielsen ud for vindstille, måtte han alliere sig med et hold grønlandske kajakfolk, så EMMA kunne blive slæbt videre. Grønlænderne var meget villige til at hjælpe – indsatsen gav altid en ekstra skilling.

Sejlads med store såvel som med små skibe kunne kun lade sig gøre i isfrit eller delvis isfrit farvand, så i den periode af året, hvor der var is og sne overalt, måtte EMMA lægge op og vente på foråret.

Chr. Nielsen blev ikke arbejdsløs af den grund. Han og hans hjælpere skulle hele vinteren sørge for, at EMMA, OTTO, en mindre træbåd, og alle joller og pramme lå forsvarligt

i havnen eller på land. Var fortøjningerne og afstivningerne i orden, var der trængt vand ind i bådene. var der for megen is og sne på dækket? Bådene skulle tilses hver dag, så de var intakte, når foråret og et fremkommeligt hav kom tilbage.

Der var også indendørs vinterarbejde at passe. Der skulle syes nye sejl og gamle skulle repareres. Årer skulle beklædes, der skulle syes måtter, flag og flagposer og nye telte fremstilles og gamle ses efter. Chr. Nielsen havde nok at se til, og ikke sjældent havde han fire, fem mand i arbejde.

Lodsen Christian Nielsen

Ikke sjældent fortæller dagbogen om Chr. Niensens opgaver som lods. Lodstjenesten beskrives typisk sådan: “Damperen CREDA kom hertil kl. 11 ½, jeg var lods”, “Lettede anker kl. 8 aften, jeg var lods”, “er lods på EXPEDIT” og “GODTHAAB kom til Julianehaab, jeg var lods”. Med de sparsomme oplysninger kan læseren så bruge egen fantasi og spørge sig selv: Hvor lang tid var lodsen om bord? Hvordan kom han ud til skibet, der skulle ledes sikkert i havn? eller: Hvordan kom lodsen fra borde og ind til land efter veludført tjeneste? Alt det fortæller Chr. Nielsen intet om. For ham har alt omkring lodsningen været en selvfølge, som ikke har fordret yderligere kommentarer.

Heldigvis kan andre kilder række den videbegærlige en hjælpende hånd – som fx følgende: KGHs brig CONSTANCE lå sidst i august 1902 i Julianehåb klar til afgang med bestemmelsessted KGHs plads i København. Nu ventede kaptajnen kun på lodsen.

I ventetiden kan det oplyses, at CON-STANCES skrog var bygget i Vejle og tilrigget i Flensborg for C.F. Tietgen & Co., som solgte nybygningen til KGH i 1856. Briggen sejlede sin sidste tur for KGH i 1903. Senere blev den solgt og brugt som kokkeskole for endelig at blive ophugget i 1937.

Og så kom lodsen, men lad det blive fortalt af CONSTANCES skibsdagbog.

“25. august 1902. Julianehaab.

Kl. 5 ½ kom lods Chr. Nielsen med 19 fartøjer og 87 lejede* for at bugserer skibet ud. Lettede anker, indtog fortøjningerne og bugserede ud efter. Kl. 8 tværs af Hvide Hus.

Kl. 11 ankrede i Usuk havn for BB anker, 40 fod kæde, fortøjede agter med 1 stålvejer og 1 5” græstrosse, Lods Chr. Nielsen med fartøjer og lejede* gik fra borde, beholdt om bord lods Marius Dorph og 4 lejede med 1 slup for at lodse skibet til søs.”

“Søndag den 7. september 1902.

Lodsen går fra borde. Første dag i søen på rejse fra Grønland til København.

Skibet har ligget i Usuk havn fra den 25. august 1902.”

Med den viden, som skibsdagbogen har bragt os, mon ikke Chr. Niensens indsats som lods så skal opfattes med større respekt end, hvad der hidtil er indrømmet ham på basis af hans egne udsagn. Hvilket arbejde har det

* De “lejede” er grønlandere, der mødte med deres fartøjer.

ikke været at få de mange grønlandere til at møde en tidlig morgen, at få dem til at gøre nøjagtigt som lodsens ønskede på et givent signal, og til sidst at få alle involverede sikkert i land igen. Chr. Niensens lederegenskaber har bestemt ikke fejlet noget.

En anderledes uge

Den 47-årige Christian Niensens gøren og laden i den grønlandske vinter for mere end hundrede år siden vil nok få en og anden til at tænke på vore dages Siriuspatrulje eller de Grønlands-ekspeditioner, som TV har taget os med på.

Dagene fra 25. til 31. oktober 1896 forløb sådan for Chr. Nielsen:

Den 25. havde fru Brummerstedt fødselsdag, og traditionen tro var Chr. Nielsen og mange andre danskere inviteret til selskab hos familien. Det blev nok lidt halvsent, så det må være forklaringen på, at lægen, Chr. Nielsen og et par mand mere først mødtes klokken halv ti. Lægen skulle på tur til nogle af udstederne, og Chr. Nielsen og hans hjælpere skulle sejle ham rundt i OTTO, der var udrustet, så det lille selskab kunne klare sig i en uges tid.

Det var meningen, at de skulle ud til Storøen, men den lå et godt stykke borte, så første stop på vejen var Korsiak. Dertil nåede de klokken syv om aftenen.

Det havde været en lang dag på havet, så de besluttede sig for at overnatte der og gik i gang med at rejse teltet. Det var næsten mørkt og meget besværligt at få teltet sat op, men det gik, som Chr. Nielsen skrev i dagbogen.

Næste morgen var alle mand tidligt oppe, og telt og grej blev pakket sammen og bragt om bord i OTTO, så de var klar til at sejle kl. 8.

De kom godt nok nærmere Storøen, men det var umuligt at komme helt derover på grund af is. Derfor besluttede de at overnatte på sidste anløbssted. Teltet blev rejst, de fik spist, og så var det kun at vente på, hvad morgendagen ville bringe. Den kom med en frisk kuling, som dog tog af op ad dagen. Isen lå tæt fra land og langt ud. Chr. Nielsen sendte en af mændene, Povia, ud for at skaffe sig et overblik over isen i området. Da han kom tilbage, kunne han fortælle, at isen lå tæt, så langt han kunne se.

Holdet besluttede nu at sejle til Sydprøven, hvortil de ankom kl. 4. Her kunne de alle blive indkvarteret, så teltet og det øvrige grej kunne blive om bord i OTTO.

Næste dag, torsdag den 29., skete der en række uforudsete begivenheder, som fuldstændig ændrede rejseplanen.

Lægen fik besøg af en af borgerne fra Julianehåb. Han ville have lægen med tilbage til kolonien, fordi hans kone var meget syg. Ægtemanden havde lejet en konebåd, så de to kunne følges ad tilbage til Julianehåb. Valget af konebåd var, iflg. Chr. Nielsen, et godt valg, idet den langt bedre kom gennem det isfyldte farvand end OTTO, en træbåd. Resultatet blev, at lægen tog af sted med konebåden, og Chr. Nielsen ville så komme senere med OTTO og bådens øvrige besætning. En hjemtur som blev alt andet end behagelig.

De måtte blive endnu en nat i Sydprøven, men var tidligt oppe om fredagen, så de kunne sejle allerede kl. 7. Langsomt gik det tæt inde

under land, og efter en hel dags sejlads, var de vel nået halvvejs, da de ved halvfemtiden søgte land og slog lejr. Teltet blev rejst, og de lavede varm mad. Om natten fik de både sne og regn, men heldigvis var deres udstyr i orden, så ingen led overlast.

Næste morgen sejlede de ud i det isfyldte farvand kl. 8 og nåede endelig hjem til Julianehåb kl. 4 om eftermiddagen.

En begivenhedsrig og anderledes uge var slut.

Handelsmanden Chr. Nielsen

Om det var Chr. Nielsen, “der ikke kunne sidde stille”, eller det var KGH, som stod i bekneb for ekstra arbejdskraft, det må stå hen. Nok er det, at Chr. Nielsen “begyndte at handle i butikken”, som han skrev i dagbogen engang i juni 1899. Det skrevne skal forstås sådan, at det var Chr. Nielsen, der stod bag butikkens disk, og det var ham, der indhandlede, købte de produkter, som grønlænderne kom for at sælge. Det drejede sig fx om skind, spæk, hvidfisk og anden fisk. I butikken skulle modtagne varer fra det sydlige Danmark kontrolleres og efterses, og noget meget vigtigt, beholdningerne måtte gøres op så eventuelle mangler kunne blive bestilt i god tid. De daglige fornødenheder skulle altid være at finde på butikens hylder.

Det var ikke kun i Julianehåb, at Chr. Nielsen hjalp til i butikken. Han blev også sendt ud for at hjælpe eller afløse i udstedernes små butikker. Han var således ene mand i butikken i Sydprøven fra september 1899 til juni 1900. Her kom han ud for en oplevelse, som

Christian Nielsen og hans 27 år yngre brude fotografert i 1904.

(Foto Læsø Museum og Lokalthistorisk Arkiv)

Christian Nielsen and his 27 year younger bride photographed in 1904.

(Photo Læsø Museum and Local Historic Archives)

virkelig gik ham på. Det fremgår tydeligt af dagbogens tekst for 25. marts 1900. Dagens tekst er en af de længste, Chr. Nielsen overhovedet har skrevet. Den for ham usædvanlige hændelse beskrev han sådan:

“25. marts 1900.

Ludvig var her i dag med 6 pund kød og 2 gamle kobberkedler, og da jeg ikke ville købe, blev han vred og lagde sig på disken, jeg spurgte ham, om han ville handle, så svarte han nej, så sagde jeg til ham, han skulle gå sin vej, men det ville han heller ikke, så gentog jeg det et par gange til, at han skulle gå, når han ikke ville handle, for jeg ville ikke blive stående i butikken, men han ville ikke flytte sig, så måtte jeg jo flytte ham væk, så jeg kunne komme ud, jeg var jo tvunget dertil, jeg er jo tvungen til at hævde min plads, for ellers endte det med, at de jagede mig ud og gjorde, hvad de ville, og det går jo ikke.”

Chr. Nielsen havde selvfølgelig også gode oplevelser i Sydprøven. Det var således hans opgave at uddele julekost til grønlænderne, og det skete den 23. og 24. december.

Hans nytårsaften samme år synes at have været noget trist. I dagbogen skrev han: “SO Storm. Stakittet om huset blæste ned.”

Det hus, han boede i, viste sig at være ikke så lidt gulvkoldt, men heldigvis fandt han på råd, og et par dage efter den lidt triste melding, fortæller dagbogen, at ubehagelighederne er afhjulpet, idet Chr. Nielsen havde pakket sne rundt om huset.

Murermester

Der skulle rejses en båke, et sømærke, på Hollænderøen, som lå noget af en god rejse fra Julianehåb. Chr. Nielsen beskriver processen, der afvikles over to dage, således under 10. og 11. oktober 1893:

“10. oktober 1893.

Jeg var ude på Hollænderøen med en båke. Rejste fra Julianehaab med OTTO og 6 mand klokken 6. Kom til Hollænderøen klokken 11. Begyndte at bære godset op. Der var en lang vej at gå. Vi brugte 1 time til at gå frem og tilbage. Båken blev rejst klokken 5 med meget besvær og strengt arbejde med at bære alle sagerne op på fjeldet.”

“11. oktober 1893.

Begyndte at mure varden op klokken 6½. Var færdig til klokken 12. Holdt middag. Rejste hjem klokken 2. Kom til Julianehaab klokken 6.”

Den private Chr. Nielsen

Dagbogen fortæller, at Chr. Nielsen havde nok at se til i jobbet som galeasfører, og hvad det førte med sig af andre gøremål i KGHs tjeneste.

Dagbogen fortæller derimod meget lidt om den private Chr. Nielsen, hans dagligdag i hjemmet, familielivet og hans fritidsinteresser. Kun i glimt får vi et lille indblik, og da er det oftest i forbindelse med dramatiske situationer, eller når den private begivenhed er knyttet til en højtid eller selskabelighed.

Et af højdepunkterne inden for det dramatiske må vel siges at være, hvad dagbogen beretter fredag den 22. januar 1897: “Stille og sne. Var hos doktoren og fik en finger sat af på den venstre hånd. Fingeren var krum, så jeg kunne ikke bruge hånden. Fik den af uden at blive bedøvet, og det gik godt. Ikke videre smerter. Ligger på sygehuset.”

Den nyopererede måtte tilbringe et par dage i sygeseng og fik så lov til at tage hjem, men hver dag i en lille måned besøgte han sygehuset og fik skiftet forbindelse. Endelig blev gazen skiftet ud med et plaster, og få dage efter fortæller dagbogen, at hånden er rask.

Tro nu ikke, at det sædvanlige daglige arbejde fik lov til at passe sig selv. Næ, dagbogen beretter, at "mandskabet har tilset EMMA og passet de små både."

Mod slutningen af sygeperioden holdt et par af Julianehåbs danske fødselsdag, og begynde gange var Chr. Nielsen til selskab. I det hele taget er det med at holde selskaber og at være til selskab noget, der afvikles med kortere mellemrum. I løbet af året er det fødselsdage, der giver anledning til at samles. Intet kommer dog op på siden af sammenkomsterne i forbindelse med jul og nytår. Som eksempel er her Chr. Niensens program i juledagene 1893. Juleaften: Selskab for alle danske hos kolonibestyreren, hvor der også blev spist juleaftensmad. Første juledag: Selskab hos bestyreren for indbudte. Anden juledag: Selskab hos doktoren.

Nytåret krævede også sin mand. Her er, hvad Chr. Nielsen måtte igennem nytårsaften 1900 og dagene derefter:

"Mandag 31.12.1900. ... Spiste til aften hos bestyreren sammen med de andre danske. Der var fyrværkeri på Lille Varde og på Kastelspynten, og der blev skudt med kanonerne."

"Tirsdag 1. januar 1901. ... Selskab hos assistent Mathiesen for de danske."

Og så er det, som om det er blevet tilstrækkeligt med al den selskabelighed. Nu er det om at komme i gang med hverdagen, og hvad den kan føre med sig. Chr. Nielsen tilbragte sin 2. januar 1901 sådan:

"NO flovt og frost. Var lidt til fjelds, fik 1 rype. Syede sejl om eftermiddagen. 5 mand i arbejde."

Det med at holde selskab for alle danske i kolonien kunne godt se ud til at være en begivenhed, der gik på omgang blandt danskerne. Chr. Nielsen havde således alle danske til selskab fx i forbindelse med sønnens barnedåb og senere en 2. juledag. De danske havde også andre muligheder for at se hinanden og være sammen. Ikke sjældent var der dansk gudstjeneste og flere gange blev der afholdt bazar, hvor overskuddet gik til grønlænderne.

En gang imellem måtte den private Chr. Nielsen imidlertid have det lidt for sig selv. Vi møder ham på ski i omegnen af Julianehåb. Skiturene er gerne kombineret med jagt, hvor det går ud på at få skudt nogle ryper. Chr. Nielsen synes at være en god skytte, for ikke sjældent fortæller dagbogen om de nedlagte rypers videre skæbne. De bliver henkogt i dåser med fire fugle i hver dåse.

Langt hovedparten af dagbogens indhold beskæftiger sig med Chr. Niensens arbejde på og ved havet. Der er imidlertid meget langt mellem beretninger, hvor vi møder den private Chr. Nielsen på havet i sin fritid. Men han er sommetider alene ude i en jolle. Nu og da er det geværet, der er følgesvenden, og så kan

byttet være alke eller ryper. Enkelte gange har han taget garn med i båden. Dem sætter han ud for bl.a. at fange krabber, men det var ingen succes.

Afsked med Grønland

“Jeg er skeiet ud”. Sådan skrev Chr. Nielsen i dagbogen lørdag den 5. september 1908. Vi får også at vide, at EMMA har fået en ny fører, og at han selv er begyndt at pakke til hjemrejsen.

KGH har dog stadig fornøjelse af den mangeårige medarbejders erfaringer. Fx tog han som lods imod GODTHAAB, som kom til Julianehåb den 22. september for at bruge et par dage på at indtage ladning til København. GODTHAAB var også det skib, Chr. Nielsen og hans familie skulle sejle med, og fredag aften den 25. gik alle om bord for at være rede til den lange rejse til det sydlige Danmark.

Næste morgen kl. 0600 lettede GODTHAAB. Ankeret blev hevet op, og vejret var fint, så skibet kom godt og sikkert ud i åbent hav.

Chr. Nielsen skrev ganske givet dagbog for egen fornøjelses skyld. Alligevel er der en pudsig sætning, som kunne være til forklaring for en fremmed læser. Dagbogsnotatet for den sidste dag i Grønland mangler oplysning om barometerets udvisende. Det har Chr. Nielsen forklaret med sætningen: “Ved ikke hvad barometerstanden er, da det er pakket ned.”

Det var godt vejr, da de forlod Grønland, men allerede dagen efter sejlede de ind i en storm af de mere ondsindede. En forkeret sø knækkede klyverbommen, slog nathuset over bord og ødelagde et skylight, så der bl.a. kom

en del vand ned i kahytten. Ikke så mærkeligt var næsten alle om bord søsyge, og Chr. Nielsen betegnede sig selv som barnepige og trøstede sig og dagbogen med, at det næste dag var godt vejr, at børnene havde det godt, og “konen ikke søsyg mere”.

Det gode vejr fortsatte, og børnene kom op fra kahytten og legede på dækket.

Den 9. oktober passerede GODTHAAB Ska-gen og holdt ned gennem Læsø Rende, “men det er tåget hele tiden, så vi kan ikke se land.” Chr. Nielsen havde nok glædet sig til at få et glimt af Læsø, men det blev han altså snydt for.

Hjemkomsten

Lørdag den 10. oktober sidst på eftermiddagen ankom GODTHAAB til KGHs plads i København.

Chr. Nielsen og hans familie havde en stribe gøremål, som skulle afvikles i København, før de kunne rejse videre, men endelig var alle forretninger og ærinder bragt ud af verden, så søndag den 18. rejste de med PRIOR fra Kvæsthusbroen i København til Frederikshavn.

I Frederikshavn blev de modtaget af Chr. Niensens svigerfar, der i egen båd var sejlet familien i møde for at tage dens flyttegods med til Læsø, mens Chr. Nielsen, konen og børnene tog Læsø-damperen.

Chr. Nielsen glemte ikke at føre dagbogen, men beskrivelsen af den første dag på Læsø var et par meget triste linjer:

“Ingenting udrettet. Godset ikke kommet. Ved ikke, hvor vi skal bo.”

Hjemrejsen var slut. Chr. Niensens tilværelse som pensionist tog sin begyndelse.

Skal vi alene holde os til dagbogens sparsomme ord og korte sætninger, så er det som om Chr. Nielsen var en smule usikker på fremtiden, og at han langt fra havde styr på sit og familiens nye liv og hverdag.

Men den knap 60-årige Chr. Nielsen havde stadig mange kræfter i behold.

De følgende pensionistår på Læsø viste, at nok var sømanden gået i land, men han var ikke gået i stå.

Den aftrådte sømand

Dagbogen fortæller, at Chr. Nielsen de første dage efter ankomsten til Læsø ikke så specielt lyst på fremtiden. Ifølge samme dagbog gik der imidlertid ikke mange dage, før han synes at være godt tilpas. Familien kom i besiddelse af et hus, et hus, der nok var noget nedslidt og virkelig trængte til ikke blot en kærlig hånd, men en hånd, der kunne skabe gode rammer om den lille familie, der var flyttet ind.

Chr. Nielsen gik i gang, og hver dag blev der gjort fremskridt.

I få ord og korte sætninger beretter dagbogen derom og indtrykket er, at en glad og tilfreds mand har ført pennen. Han har mange bolde i luften på samme tid. Værelser og kamre bliver malet og tapetseret, køkkenet laves om, en væg rives ned, og en anden rejses, et nyt komfur købes i Frederikshavn og transporteres til Østerby i et fiskerfartøj, komfuret installeres, alt mens der skrives skøde på huset og betales 2.000 kr. for det. Der bliver også købt en kalv, så nu har fårene, som allerede hørte til ejendommen, fået selskab. Også jorden er der

Christian Nielsen og hans kone foran deres hus i Østerby på Læsø.

(Foto Læsø Museum og Lokalhistorisk Arkiv)

Christian Nielsen and his wife in front of their house in Østerby on Læsø.

(Photo Læsø Museum and Local Historic Archives)

tænkt på, idet Chr. Nielsen fik en mand til at pløje, alt mens han selv lavede en ny retirade. Og så fornægter den gamle sømand sig ikke – sker der noget på havet, må det med i dagbogen. Onsdag den 25. november 1908 læses: “8 tyske panserskibe lå norden for Læsø og skød.”

Nok var der travlt og stadig meget at se til, men hverken kirken eller missionshuset blev svigtet, og der var gerne et møde om ugen.

Heller ikke julen blev glemt, selvom højtidsdagene ikke får mange ord med på vejen. Dagbogens juleaften lyder sådan: “SV flovt overtrukken, men godt vejr hele dagen.” Vi skal helt frem til den 27. december, før dagbogen erkender, at det er jul, men så får vi også realiteterne serveret. Chr. Nielsen skrev følgende :

“Holdt selskab og juletræ med Niels familie, pigerne og Karen. Ryper og rabarbergrød

til middag, skåren mad til aften. Alt meget godt.” De sidste tre ord må være tiltænkt Chr. Niensens kone, så det havde virkelig været en succesaften, for det hører til de helt store sjældenheder, at konen nævnes, når der ses bort fra hendes deltagelse i det daglige udendørs arbejde, og det er i øvrigt først her på Læsø, at konens nærvær omtales.

Der er ikke tvivl om, at julens ryper stammede fra Grønland. At det forholder sig sådan, kan udledes af en dagbogsindførsel fra 13. februar 1902, hvor der læses: “ ... fik henkogt 14 dåser ryper ...”; ikke at ryperne stammede fra den henkogning, men der blev henkogt ryper hvert år.

Dagen efter den vellykkede familiefest, var der juletræ i missionshuset, og Chr. Nielsen skrev: “... min kone og Johanne var med. Jeg gav 2 kr. til træet.” Johanne var 3 ½ år gammel.

Så er det også slut med festlighederne. Nytårsaften synes ikke at være noget særligt, og dagbogen siger tydeligt, at nu er det hverdag igen. 31. januar læses: “Syd flovt og let frost. Slagtede et lam.”

Det nye års korte dage og lange mørke aftener betød, at arbejdet ude indskrænkede sig til det absolut nødvendige, mens der blev så meget mere tid og energi til gøremål, der kunne eller skulle udføres indendørs.

Chr. Nielsen fik brugt sine flittige og dygtige hænder på stort og småt, som skulle til for at gøre dagligdagen behagelig for alle i huset.

Der blev snedkereret, malet og muret. Chr. Nielsen lavede fx trillebør til datteren og trillebør i stor størrelse til brug i stalden. I køkkenet

fik væggen en ny tallerkenrække, og med regelmæssige mellemrum blev der bagt ikke kun til husets faste indvånere, men naboer og familiemedlemmer havde fast plads i den store ovn. Det gjaldt om at udnytte resurserne bedst muligt. Ind imellem trængte støvler, træsko og sko til nye såler, og det klarede Chr. Nielsen.

Nu og da måtte den gamle sømand have fat i bøssen. Jagt som i Grønland var det jo ikke, men glæden ved at gå tur med et våben var stort set den samme her på Læsø, og når man så tilmed var en god skytte, blev det ikke sjældent til en hare, en and eller gås, som kom ind og afløste fisken, den spise, der oftest stod øverst på menukortet.

Det vil føre for vidt at komme ind på Chr. Niensens helt store projekt, nemlig det at nedbryde et hus på et matrikelnummer og flytte materialerne til et andet for til sidst at lade det ”nye” hus tænge på gammel Læsø-maner med tang, med ålegræs samlet langs kysten ikke langt fra det niensenske hjem. Efter denne kraftanstrengelse var det som andre gøremål kom med i Chr. Niensens hverdag. Han tog nogle af sine gamle specialer op. Ikke sjældent var han på havnen for at tage mål til sejl, og hjemme fik han travlt med at sy bl.a. topsejl, klyver, stagfok og gaffeltopsejl. Vi ser for os sejlmagernålen med det tjærede eller voksede garn blive presset gennem den svære sejldug godt hjulpet på vej af trykket fra sejlmagerhandsken.

Modsætningen til dette hårde arbejde, der kræver styrke i hånd og arm, oplever vi til

andre tider Chr. Nielsen som urmager. Ikke sjældent ordner han egne og andres ure – eller “klokke”, som dagbogen kalder dem. Om der er tale om lommeure eller stueure eller begge dele må stå hen, dagbogen bevarer det som en hemmelighed. Under alle omstændigheder kunne Chr. Nielsen få tiden til at gå for sig selv og andre.

Og igen. Aldrig blev havet og livet derude glemt. Dagbogen fortæller, når redningsbåden har været ude – på øvelse eller til et skib i vanskeligheder. Indtræffer der en stranding, følger Chr. Nielsen redningsaktionen fra dag til dag, og han følger også med i, hvornår strandvagter aktiveres. Han gav dagbogen korte og knappe facts, men mon ikke hans fantasi var nok så engageret i den aktuelle hændelse?

Aktive kvinder

Indtil nu har historien beskæftiget sig med en sømand. De følgende linjer handler imidlertid om Læsø-kvindernes meget aktive deltagelse i det daglige arbejde med hyppige afstikkere ind på normalt mande-områder. Det synes at ligge fjernt fra historiens hovedemne. Men det hele spiller trods alt fint sammen. Det, der her skal gengives om disse barske kvinders indsats på Kattegatøen, er alt sammen hentet fra Chr. Nielsens dagbog. Det var hans observationer, og hvad han mente, der var værd at nedfælde.

Her er et bredt udvalg:

“Marie og Ane slog lyng for os” – “Sine, Maria og Tulle var ude at røgte tang” – “hans kone såede havre og vikke, græsfrø og kløver” – “Maria hjalp med gødningen” – “Stine Olsen

Det gamle Læsø-hus, som pensionisten Chr. Nielsen “flyttede” og brugte til at udbygge sit hjem.

(Foto Læsø Museum og Lokallhistorisk Arkiv)

The old Læsø house that Christian Nielsen moved when he had retired and which he used to extend his home.

(Photo Læsø Museum and Local Historic Archives)

slagtede en kalv” – “Karen kørte med sand og sten” – “Karen harvede og såede i den brækkede jord” – “min kone gravede tørv” – “Købte en kalv af Stine for 10 kr.” – “Mor slog to bører fulde af lyng ude på det nye stykke” – “Nielsens kone savede for os” – “Kvien fik kalv. Jens kone var her og hjalp, da det var svært for kvien at føde.”

Helbredet svigter

Chr. Nielsens helbred er ikke, hvad det har været. Dagbogsoptegnelserne fra tiden i Grønland nævner yderst sjældent noget om sygdom. Han havde et jernhelbred de mange år, han arbejdede i det høje nord. Anderledes efter hjemkomsten til Læsø. Dagbogen fortæller om lægebesøg såvel på Læsø som i Frederiks-

havn. Sætninger som: “Jeg er syg”, “Jeg holder sengen”, “Jeg har ikke været ude” og “Jeg var ude for første gang” er gentagen læsning. Også beskrivelsen af konens fysisk anstrengende udendørs arbejde og hans egen stillesiddende indendørs beskæftigelse fortæller vel noget om svigtende kræfter hos en mand, der er midt i tresserne – selvfølgelig særlig markant sat op mod en 27 år yngre kone.

Chr. Nielsen døde den 11. november 1914 og var da 65 år gammel. Han blev begravet på kirkegården i Østerby. Hans kone døde i 1957 og fandt sit sidste hvilested i samme grav

som manden. Gravstedet kan ses den dag i dag (2009).

Afslutning

Historien om Chr. Nielsen, galeasefører mv. i Grønland, er slut.

Ja og Nej.

Ja, fordi du nu har læst, hvad skribenten valgte at fortælle fra hovedpersonens dagbog.

Nej, fordi der selvfølgelig er meget mere at hente fra en dagbog, som strækker sig over 20 år, og navnlig fordi mennesket Chr. Nielsen var meget mere end noteringer i en dagbog.